

Slovenski dijaki o politiki in ženskah v politiki

POVZETEK: Anketna raziskava na neslučajnem kvotnem vzorcu med mladimi srednješolci v Sloveniji ($n = 460$, zajetje okrog leta 2000) je nakazala, da se mladina, glede na pripadnost spolu, različno zanima za politiko, različno spremlja politiko in temu primerno tudi statistično različno ocenjuje politike in samo politično dejavnost. Mladi večinoma menijo, da se sami premalo ukvarjajo s politiko, obenem pa se zavedajo, da je v Sloveniji v politiki izrazito premalo žensk. Pokaže pa se, da je odnos mladih do vprašanja prisotnosti žensk v politiki toliko bližje tradicionalnim stališčem (velja zlasti za moške), kolikor stvarnejša in manj načelno so postavljena tovrstna vprašanja (zlasti vprašanja o razlogih za drugačno vedenje žensk v politiki). To pomeni, da je tradicionalizem do žensk v politiki, kljub enakopravni načelni drži, zasidran tudi med mladimi (zlasti moškimi).

KLJUČNE BESEDE: politika, ženske v politiki, mladi, fantje, dekleta, tradicija, vrednote, študija spolov, Slovenija

1. Uvod

Oktober 2004, ko smo bili priče volitvam v Državni zbor, se je za poslanska mesta potegoval 1401 kandidat, med katerimi so ženske predstavljale 24,9%. Ženske, ki so bile v parlament tudi izvoljene, pa med vsemi poslanci predstavljajo 12,2% delež¹.

Glede na to, da naj bi bili poslanci predstavniki vsega ljudstva, in glede na to, da vemo, da ženske predstavljajo vsaj polovico tega ljudstva,² je podreprezentiranost žensk v slovenskem parlamentu več kot očitna.³ Pojavlja se vprašanje, ali bi nas to sploh moralo skrbeti. Na tem mestu je smiselna misel Milla, o zagovoru potrebe po volilni pravici žensk, da »tako moški kot ženske ne potrebujejo političnih pravic za to, da bi lahko vladali, ampak za to, da jim ne bi bilo napačno vladano« (Mill 1960: 290, povz. po Antić 1998: 28), lahko pa bi jo aplicirali tudi na problem podreprezentiranosti žensk v slovenskem parlamentu, kot predlaga Antićeva: »ženske naj bodo v parlamentu prisotne ne zato, da bi vladale, ampak zato, da tam ne bi sprejeli zakonov, ki bi jim bili v škodo«⁴ (Antić G. 1998: 28).

Ob dejstvu, da so v nekaterih državah ženske dobile volilno pravico na začetku dvajsetega stoletja,⁵ pa so v politiki kljub temu še vedno v podrejenem položaju, se postavlja vprašanje, zakaj je temu tako. Prve razlage so šle v smeri ugotavljanja psihičnih značilnosti žensk, njihove usmerjenosti na zasebno področje, njihove večje emocionalnosti in podobno (Antić G. 1998: 34, povz. po Rinehart 1992: 140). Kasneje

so različni avtorji in avtorice ugotavljali, da na izvolitev žensk močno vpliva predvsem državni politični sistem. Kot pomembni dejavniki se je pokazalo: kakšna je politična kultura,⁶ kakšen je volilni sistem,⁷ kakšen je sistem političnih strank,⁸ pri vsem tem pa je pomembna tudi politična aktivnost in angažiranost samih žensk (Lovenduski, Norris 1993; Rule 1996).

V Sloveniji imajo ženske volilno pravico že pol stoletja,⁹ na volitvah pa se uporablja sistem sorazmernega predstavnštva z volilnimi enotami z več sedeži in okraji znotraj le-teh. Imamo 8 volilnih enot, ki so razdeljene na 11 volilnih okrajev, ženske kandidatke se tako za glasove potegujejo v razmerju do drugih strank, potem pa še v razmerju do drugih kandidatov znotraj posamezne stranke (Jalušič, Antić 2001: 37).¹⁰

Raziskava Slovensko javno mnenje (leta 1995) je pokazala, da politika zanima 48,6% moških in 39,8% žensk, da malo zanima 30,9% moških in 35,3% žensk, da jih politika ne zanima, pa je menilo 20,3% moških in 24,7% žensk (Andrejašič 2000: 130, povz. po Jogan 2001: 226). Ženske torej niso apolitična bitja, kar je pokazala tudi raziskava v 80-tih letih, kjer se je le 3,3% anketiranih žensk strinjalo s stereotipno trditvijo »da ženske niso sposobne za politiko«, ter 7,7%, da je »politika stvar moških« (Ule 1990: 17, povz. po Jogan 2001: 226). V Sloveniji naj bi tudi obstajala kar visoka podpora večji participaciji žensk v političnem življenju, saj je okoli 60% anketiranih podprlo vpeljavo posebnih mehanizmov za promocijo žensk v politiki (Jalušič, Antić G. 2001: 33).

Kljub temu, da na izvolitev žensk vplivajo različni dejavniki, pa so vseeno volivci tisti, ki oddajo svoj glas ženski kandidatki ali moškemu kandidatu. Ker pa so volivci tudi mladi in ker verjamemo v rek, da "na mladih svet stoji", se nam poraja vprašanje, kaj danes o ženskah v slovenski politiki menijo mladi, kajti »med mladimi se jasneje kot v drugih socialnih slojih kažejo nove družbene težnje, se hitreje artikulirajo in prehajajo v pomembna družbena gibanja« (Ule 1988: 79). Izvedli smo empirično raziskavo, katere namen je bil raziskati odnos slovenskih dijakov in dijakinj, torej mladih, do politike. Želeli smo dobiti odgovore na dvoje vprašanj: prvič, kakšna so stališča in mnenja mladih do politike glede na njihov spol, in drugič, zanimal nas je tudi njihov odnos do žensk v politiki.

2. Metodologija raziskave

Podrobneje, cilj raziskave je bil pridobiti odgovore mladih na naslednja vprašanja: do kakšnih razlik po spolu prihaja med slovensko srednješolsko mladino v njihovem odnosu do politike, interesu za politiko, znanju in vedenju o politiki, odnosu do politikov in političnih tem, ter njihovem odnosu do vprašanj vključevanja žensk v politiko. Pričakovanja so bila, da je spol še vedno pomemben faktor različnih mnenj v ciljni populaciji, pri čemer smo sodili, da bodo moški bolj tradicionalno usmerjeni do žensk. Zbiranje podatkov je bilo izvedeno z anketnim vprašalnikom, terensko izpolnjevanje vprašalnikov je potekalo v časovnem obdobju od aprila 2000 do marca 2001. Dijaki in dijakinje so anketni vprašalnik izpolnjevali v okviru pouka, pri predmetih sociologija ali slovenski jezik.

2.1 Struktura in (ne)posplošljivost vzorca

V ciljno populacijo raziskave so bili vključeni dijaki in dijakinje slovenskih srednjih šol, ki so v šolskem letu 1999/2000 in 2000/2001 obiskovali tretji ali četrti letnik.¹¹ Raziskavo smo izpeljali na vzorcu 460 dijakov in dijakinj, vzorčni načrt pa je predvidel, da naj bi v vzorec zajeli vseh 12 šolskih regij v Sloveniji.¹² Izbor respondentov znotraj posamezne regije pa ni bil slučajen, ampak kvoten, osredotočen na urbana regijska središča. Iz vsake šolske regije smo tako k izpolnjevanju anketnega vprašalnika praviloma pritegnili le približno 30 dijakov in dijakinj, od katerih jih je po dogovoru polovica obiskovala gimnazijski program, druga polovica pa kak drug štiriletni srednješolski program. Izbor šol smo izdelali brez posebnega (vzorčnega) načrta. S tem enakomernim pristopom seveda ni bila dosežena reprezentativnost prve enote vzorčenja - šol, zaradi različne gostote šolske mreže po regijah. Zato, da bi se nekoliko približali reprezentativnosti osnovne enote vzorčenja, dijakom, smo število respondentov bolj urbanih regij nekoliko povečali. To najprej velja za ljubljansko regijo, zaradi njenega neprimerno večjega števila srednjih šol in s tem tudi dijakov, ki obiskujejo te šole (tudi iz bližnjih okoliških krajev). Večje vzorčne kvote so bile dosežene še v obalni in pomurski regiji, ker smo v vzorec dodali dvojezične dijake in dijakinje.

Posplošljivost iz realiziranega vzorca na slovensko dijaško populacijo zadnjih dveh letnikov vseh štiriletnih srednjih šol je zaradi neslučajnega vzorčnega načrta težavna, saj niti vsi dijaki izbranih šol niso imeli enakih možnosti, da bi bili zajeti v vzorec. Lahko pa rečemo, da je iz realiziranega vzorca možno vsaj indikativno sklepanje na dijaško populacijo višjih letnikov (boljša indikacija so višji odstotki, slabša pa nižji). Na omejitve v posplošljivosti nas deloma opozarjajo tudi vrednosti ocenjenih strukturnih parametrov uresničenega vzorca. Od 460 dijakov in dijakinj, ki so vprašalnik izpolnili pravilno, je bilo 245 deklet (kar predstavlja 53,3%) in 215 fantov (predstavlja 46,7%), katerih povprečna starost je bila v času raziskave 17,8 let. Od tega je bilo 277 dijakov in dijakinj gimnazijskega programa (kar pomeni 60,2% vseh), ostali pa so bili obiskovali katerega od drugih štiriletnih srednješolskih programov.¹³

V nadaljevanju bomo zaradi krajšega poimenovanja vso (vzorčno) populacijo zadnjih dveh letnikov štiriletnih srednješolskih programov poenostavljeno imenovali kar »mladi«, segment moške populacije kar »fantje« in segment ženske populacije kar »dekleta«.

2.2. Vprašalnik, vprašanja

Uporabljeni anketni vprašalnik smo oblikovali sami, ker povsem ustreznega vprašalnika s takšno tematiko, kakršno smo želeli obdelati, nismo našli. Anketni vprašalnik je bil tako sestavljen iz večinoma strukturiranih vprašanj zaprtega tipa, kjer so morali dijaki in dijakinje izbirati med že ponujenimi alternativnimi odgovori na postavljene trditve oziroma vprašanja (nominalne lestvice). Nekaj vprašanj je bilo tudi odprtega tipa, kjer so dijaki in dijakinje morali svoje odgovore dopisati. Vprašanja odprtega tipa so se nanašala zlasti na tematske sklope o znanju o politiki(h), vprašanjih o politiki nasploh in na utemeljevanje individualnega odnosa ankerirancev do politike.

Večino vprašanj, ki jih vsebuje vprašalnik, smo torej sestavili sami, nekaj pa smo jih lahko povzeli in predelali iz drugih virov.¹⁴ Vprašalnik je v zadnji, uporabljeni verziji vseboval 47 vprašanj, ki so se v grobem nanašala na pet tem. Prve štiri teme so se nanašale na različna področja odnosa dijakov do politike, peta pa na demografske podatke sodelujočih v raziskavi, in sicer:

1. *Zanimanje za politiko in njeno spremljanje:* V tem sklopu vprašanj smo poskušali izvedeti, koliko politika dijake in dijakinje res zanima, koliko mladi spremljajo politična dogajanja, ali o njih razmišljajo ter koliko in s kom se o njih pogovarjajo.

2. *Odnos do politike in politikov:* Vprašanja so se nanašala na splošno mnenje o politikih, o tem, ali slednjim gre zaupati ali ne, ali delajo stvari le v svojo korist ali v splošno dobro. Zanimalo nas je tudi mnenje mladih o tem, kaj menijo o mladih v politiki, ali se mladi dovolj ukvarjajo s politiko in ali imajo mladi v politiki sploh kaj vpliva? Povprašali smo jih tudi, ali jim je blizu katera od političnih strank, in ali bi se v katero od strank radi vključili ter v njej tudi aktivno delovali. Izvedeti smo hoteli tudi razloge, zakaj se je oz. zakaj se ni dobro ukvarjati s politiko in ali se je oz. ali se ni dobro včlaniti v katero od političnih strank.

3. *Znanje in vedenje o politiki in političnih dogodkih:* Sodelujoči v raziskavi so morali zapisati, kaj pomenijo kratice, ki jih kot svoja imena uporabljajo politične stranke. Spraševali smo jih tudi po številu poslancev v slovenskem parlamentu in o veljavnem volilnem sistemu. Zanimalo nas je tudi, koliko poznajo osrednje politične osebnosti v slovenskem političnem prostoru (zapisati so morali ime in priimek posameznih oseb). Ker nas je zanimalo, kakšna stališča imajo dijaki in dijakinje do žensk v politiki, smo jih povprašali, ali vedo, kje v Evropi imajo v nacionalnem parlamentu največje število (delež) žensk.

4. *Odnos do žensk v politiki:* Zanimalo nas je, kakšen odnos imajo mladi do žensk v politiki, ali se jim zdi delež žensk v politiki zadosten ali ne, zanimalo pa nas je tudi njihovo mnenje, zakaj je v politiki tako malo žensk ter katere ženske se naj (primarno) ukvarjajo s politiko.

5. *Demografska vprašanja:* Dijake in dijakinje smo spraševali po njihovem spolu, starosti ter o tem, ali so njihovi starši včlanjeni v katero od političnih strank, ter ali bi sami radi postali člani katere od političnih strank. Območje bivanja in šolo, iz katere so prihajali, smo na vprašalnikih označili sami.

Podatke, pridobljene z anketnim vprašalnikom, smo obdelali s statističnim paketom SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Za sintezo zbranih podatkov smo uporabili zgolj elementarne opisne statistike (srednje vrednosti in mere razpršenosti), za analizo povezanosti vrstnih redov neodgovorov na niz vprašanj s spolom smo uporabili Spearmanov koeficient korelacije rangov, za analizo vpliva spola na posamezne spremenljivke (vprašanja) pa smo uporabili hi-kvadrat test. Odgovore na odprta vprašanja smo analizirali z metodo analizo (besedilne) vsebine.

3. Analiza neodgovorov o odnosu mladih do politike

Pred analizo vsebinskih vprašanj smo najprej opravili analizo neodgovorov (na posamezna vprašanja). Namreč, tudi neogodovori posredno vsebinsko nekaj sporočajo, denimo stopnjo nelagodja anketiranca ob postavljenem vprašanju. Vrstni red vprašanj, urejenih padajoče po deležu neodgovorov, nam razkrije, da mladi največkrat niso odgovarjali na tisti sklop vprašanj, kjer so morali izkazati svoje znanje in vedenje o politiki, politikih in političnih dogodkih (glej Tabela 1).

Tabela 1: Prikaz odstotka neodgovorov na vprašanja o dejstvih v slovenski politiki, po spolu

VPRAŠANJA, na katere ni bilo odgovora v %	Dekleta	Fantje	Vsi
Kdo je sedanj/a minister/ministrca za šolstvo, znanost in šport?	61,2	62,3	61,7
V slovenskem parlamentu sedi ____ žensk (napiši število).	45,7	39,1	42,5
Ime in priimek sedanjega predsednika slovenskega Državnega zbora je ____?	38,8	31,6	35,4
Koliko poslancev ima slovenski parlament? ____ (napiši točno število)	38,8	29,8	34,6
Kaj pomeni kratica SNS?	23,3	17,7	20,7
Kaj pomeni kratica ZLSD?	18,1	21,3	19,5
Ali si sam-a član/članica katere politične stranke?	11,0	20,9	15,7
Kaj pomeni kratica SMS?	14,0	16,0	15,0
V Sloveniji smo oktobra 2000 volili poslance v Državni zbor po: 1- večinskem vol. sis. 2- proporcionalnem vol. sis. 3- kombiniranem vol. sis.	13,5	10,2	12,0
Kaj pomeni kratica SDS?	9,4	14,4	11,7
Ime in priimek sedanjega predsednika slovenske vlade je ____	9,8	8,4	9,1
Kaj pomeni kratica LDS?	4,9	7,9	6,0
Kakšen je delež poslank v slovenskem parlamentu? 1- mnogo prevelik 2- prevelik 3- ustrezen 4- premajhen 5- mnogo premajhen	2,9	2,8	2,8
Ime in priimek sedanjega slovenskega predsednika države je ____	1,2	3,7	2,4
Ali ti je katera od političnih strank blizu? Če DA, napiši katera ____	1,6	1,4	1,5

Okoli desetina več deklet kot fantov ni odgovorila na vprašanje o številu poslancev v parlamentu, nekaj več deklet tudi ni zapisalo ime predsednika Državnega zbora. Fantje pa v večjih deležih kot dekleta niso odgovarjali na vprašanja o pomenu kratic političnih strank, dvakrat več kot deklet pa jih ni odgovorilo na vprašanje o svojem članstvu v politični stranki. Ta delež neodgovorov je zanimiv zato, ker so imeli mladi pri tem vprašanju na razpolago tudi odgovor »ne želim odgovoriti«, ki pa so ga dekleta

izbrala le v 6,5%, fantje pa v 4,2% (vsi skupaj 5,4%). Kljub možnosti izbire eksplícitnega nevtralnega odgovora na to vprašanje mladi torej niso želeli odgovoriti, iz česar bi lahko sklepali, da menijo, da jim na takšno vprašanje pač ni potrebno odgovarjati. Toda v celoti je podobnost vrstnih redov neodgovarjanja na posamezna postavljena vprašanja tega sklopa med spoloma vseeno precejšnja: Spearmanov koeficient korelacije rangov (deležev neodgovorov) je 0.94, kar pomeni, da fantje in dekleta svojo zadrego glede nepoznavanja političnih dejstev ali nelagodje o tem izražajo zelo podobno.

Mladi so imeli pri sklopu vprašanj, povezanih z njihovim odnosom do žensk v politiki, prav tako na razpolago tudi odgovor »ne vem«. Številne raziskave na področju neodločenih odgovorov pri političnih vprašanjih so pokazale, da so pogosteje k njihovi uporabi nagnjene ženske. Ženske naj bi na politična vprašanja pogosteje od moških odgovarjale le takrat, ko imajo večjo stopnjo izobrazbe, ko bolje poznajo tematiko, ko imajo večji interes za politiko in ko so mlajše (Rapaport 1982, povz. po Ule et al. 1990:28). Raziskava v Sloveniji je pokazala, da je spolna pripadnost močnejši dejavnik pri neoblikovanju stališč, kot pa drugje po svetu. Bolj so vprašanja neosebna, večja je stopnja neodločenosti žensk (Ule et. al. 1990: 53, 55). Analiza izbire odgovorov »ne vem« po spolu v naši raziskavi je pokazala, da so fantje odgovor »ne vem« izbirali nekoliko pogosteje kot dekleta, pa tudi drugače, kar pomeni, da je način izbiranja tega odgovora po spolu različen (Tabela 2).

Tabela 2: Prikaz odstotka odgovorov »ne vem« na vprašanja o ženskah v politiki, po spolu

Vprašanja, pri katerih je bil izbran odgovor "ne vem" v naslednjih %:	Dekleta	Fantje	Vsi
Ali se ženske v politiki obnašajo drugače kot moški?	41,6	37,7	39,9
Ali bi bilo bolje, če bi bilo v politiki več žensk?	22,4	43,7	32,4
Ali se strinjaš s trditvijo, da v parlamentu enakovredno zastopajo interese tako moških kot žensk?	24,1	25,1	24,6
Ali se poročene ženske ne bi smele ukvarjati s politiko?	12,2	33,0	22,0
Ali bi bilo potrebno z zakonodajo urediti, da bi nas v parlamentu predstavljalo 50% žensk in 50% moških?	13,5	30,7	21,5
Ali bi podpiral zakonskega partnerja pri aktivnem ukvarjanju s politiko?	15,9	13,0	14,6

Kjer so se vprašanja dotikala tradicionalnih predstav o ženskah v politiki, so fantje mnogo pogosteje od deklet izbrali ta priročen '(ne)odgovor' (ne vem). Zato je podobnost med spoloma v vrstnem redu neodločenega neodgovarjanja na postavljena vprašanja nizka: Spearmanov koeficient korelacije rangov je le 0.20, kar pomeni, da sta si vrstna reda (deležev) odgovorov »ne vem« fantov in deklet dokaj različna, tako da iz enega vrstnega reda ne moremo sklepati na drugega. Prva razlaga različne fantovske izbire tega 'odgovora' kot pri dekletih, bi lahko šla v psihološko smer: da takšna fantovska izbira izhaja iz njihovega intimnega prepričanja, da se jih ta vprašanja pač 'ne tičejo',

zato so jih raje dojemali kot zanje neosebna, kot tista, ki se tičejo le žensk. Vseeno je ravno ta zaznana senzibilnost fantov kar jasno znamenje njihovega latentnega socialnega nelagodja. Zato v drugi domnevni razlagi lahko izhajamo iz tega, da se fantje niso želeli o teh vprašanih opredeliti zato, da jim ne bi analitiki ankete pripisali seksizma ali šovinizma, in so zato raje izbrali nevtralni odgovor. Odpor do pripisovanja teh lastnosti pa posredno priznava njihov obstoj. Namreč, njihovo večje nelagodje oziroma močnejše neodgovarjanje je zaznati ravno pri občutljivejših vprašanih, tistih, ki lomijo kulturne stereotipe: o večji vlogi žensk v politiki, o vlogi poročenih žensk v politiki in o uvedbi takšne zakonodaje, ki bi v prid več ženskam v politiki ta spol pozitivno diskriminirala.

4. Zanimanje mladih za politiko, zaupanje politikom, znanje o politiki

Najbolj nas je seveda zanimal izgovorjen odnos dijakov in dijakinj, torej deklet in fantov, do vprašanj, povezanih s političnim udejstvovanjem žensk. Primerjavo odgovorov po spolu opravimo naravnost, preko strukture odgovorov, ločeno za vsak spol, in s statističnim testom povezanosti. Izhajamo iz domneve, da so lahko mnenja odsev širših mnenjskih orientacij do politike nasploh. Sprva si bomo ogledali rezultate, ki se nanašajo na sklop širših vprašanj o politiki. Sledili bodo primerjalni rezultati o udejstvovanju žensk v politiki. Osvetljujemo predvsem tiste rezultate, kjer so se razlike med dekleti in fanti najbolj očitno pokazale.

4.1 Zanimanje mladih za politiko

Prvo tako vprašanje, na katerega so udeleženci v raziskavi morali odgovoriti, se je dotikalo splošne motivacije mladih za politiko in se je glasilo: Kakšno je tvoje zanimanje za politiko? Na razpolago so imeli štiri možne odgovore in polovica vseh mladih je zapisala, da je njihovo zanimanje za politiko majhno (dekleta 52,7%, fantje 46,5%, vsi 49,7%), tretjina je izrazila srednje zanimanje (dekleta 30,2%, fantje 36,7%, vsi 33,3%), malo več kot desetina neznatno zanimanje (dekleta 14,7%, fantje 9,8%, vsi 12,4%), manj kot pet odstotkov pa je izrazilo veliko zanimanje za politiko (dekleta 2,4%, fantje 7%, vsi 4,6%). Glede na to, da so odgovor »veliko zanimanje« fantje izbrali skoraj trikrat pogosteje kot dekleta, in da so dekleta odgovor »neznatno« izbrala skoraj dvakrat pogosteje kot fantje, vidimo, da je zanimanje za politiko nekoliko večje pri fantih, na splošno pa politika mlade bolj malo zanima.¹⁵ Pokazala se je statistično pomembna razlika v odgovarjanju glede pripadnosti spolu (testa statistika hi-kvadrat ima vrednost 9,7; stopnje prostosti so 3, tveganje, da povezanosti ni, je le 2,1%).

Kljub temu, da mladih politika ne zanima kaj dosti, je vseeno zanimivo videti, koliko mladi spremljajo politične dogodke, koliko se o njih pogovarjajo in razmišljajo. Uporabili smo ordinalno lestvico pogostosti s štirimi kategorijami (vsak dan, redno, redko, nikoli). Pokazalo se je, da politiko preko medijev pogosteje spremljajo fantje (testa statistika hi-kvadrat ima vrednost 13,7; stopnje prostosti so 3, tveganje da povezanosti ni, je minimalno - 0,3%), saj to počne vsak dan dvakrat več fantov kot deklet (dekleta 5,7%, fantje 10,2% vsi 7,8%). Več kot polovica vseh deklet (55,5%) redko spremlja

politiko, tretjina (33,1%) pa jo spremlja dokaj redno. Pri fantih je ravno obratno, saj skoraj polovica (45,6%) politiko spremlja dokaj redno in malo več kot tretjina (39,5%) redko. Polovica vseh mladih (48,1%) tako politiko spremlja redko, a le 5% je nikoli ne spremlja (dekleta 5,3%, fantje 4,7%).

O politiki mladi razmišljajo podobno pogosto kot jo spremljajo, saj največ mladih redko razmišlja o politiki (dekleta 46,9%, fantje 44,2%, vsi 45,7%), tretjina dokaj redno (dekleta 30,2%, fantje 29,8%, vsi 30%), nikoli pa 18,6% (dekleta 20%, 17,2% fantje). Največja razlika med dekleti in fanti se pokaže pri odgovoru, da o politiki razmišljajo redno, saj je ta odgovor izbralo trikrat manj deklet kot fantov (dekleta 2,9%, fantje 8,8%, vsi 5,7%) (pri odgovorih na to vprašanje ima testa statistika hi-kvadrat vrednost 7,9; stopnje prostosti so 3, tveganje da povezanosti ni, je 4,8%).

Glede pogovarjanja o politiki se je pokazalo, da so kljub manjšemu zanimanju za politiko dekleta tista, ki se večkrat kot fantje o politiki pogovarjajo redno. Pokazalo se je tudi, da se mladi največkrat o politiki pogovarjajo doma v družini, najmanjkraj pa v šoli s svojimi sošolci. Redno se tako doma pogovarja 4,6% mladih (dekleta 5,3%, fantje 3,7%), s sošolci pa 1,7% (dekleta 2,4%, fantje 0,9%), dokaj redno se doma pogovarjajo v 35,2% (dekleta 36,3%, fantje 34%), s sošolci pa 12% (dekleta 8,2%, fantje 16,3%). Redko se doma o politiki pogovarja 48,5% mladih (dekleta 48,2%, fantje 48,8%), s sošolci pa 46,7% (dekleta 45,3%, fantje 48,4%). Nikoli se o politiki doma ne pogovarja 11,7% mladih (dekleta 10,2%, fantje 13,5%), medtem ko nikoli o politiki s sošolci ne govori 39,6% vseh mladih (dekleta 44,1%, fantje 34,4%). Pogovor o politiki doma, v družini, ni odvisen od pripadnosti spolu (testa statistika hi-kvadrat vrednost 1,8; stopnje prostosti so 3, tveganje da povezanosti ni, je 59%, zato domnevo o povezanosti zlahka ovržemo). Pri pogovoru s sošolci pa lahko hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem, manjšim od 1,3% (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 10,7; stopnje prostosti so 3). Skratka, po pogovarjanju o politiki v krogu družine se fantje in dekleta ne razlikujejo, do razlik med njimi prihaja v drugih okoljih in situacijah.

4.2 Odnos mladih do politike in politikov

O politikih so mladi večinoma izrekli nevtrarno mnenje (vsi 56,1%, dekleta 58,9%, fantje 59,4%), sledi negativno mnenje o politikih (vsi 26,7%, dekleta 32,4%, fantje 20,5%). Manj zanesljivi so rezultati s skrajnimi mnenji, ker so deleži zelo majhni. Pokazalo se je, da imajo fantje o politikih večkrat kot dekleta pozitivno mnenje (vsi 7,6%, dekleta 5,7%, fantje 9,8%), kar trikrat več fantov kot deklet pa je izrazilo zelo pozitivno mnenje o politikih (vsi 0,9%, dekleta 0,4%, fantje 1,4%); a ti majhni deleži so v območju vzorčnih napak. Vendar pa so fantje tudi tisti, ki imajo o politikih večkrat tudi zelo negativno mnenje, saj je takega mnenja pri njih štirikrat več kot pri dekletih (vsi 5%, dekleta 2%, fantje 8,4%). Pri odgovorih na to vprašanje lahko hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem, manjšim od 1% (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 18,8; stopnje prostosti so 4). Če bi šli po sledi te indikacije, bi lahko rekli, da se fantje bolj strastno zavzemajo za politične teme od deklet.

Podobna je inidkacija v odgovorih na naslednje vprašanje. S trditvijo: »Politiki delujejo samo v svojo korist, za volivce pa jim ni kaj dosti mar«, se je strinjalo 69,8% deklet

in 63,7% fantov, fantov pa je bilo med tistimi, ki so se s tem popolnoma strinjali, dvakrat več (dekleta 7,3%, fantje 13,5%); podoben večji delež fantov je tudi med tistimi, ki se s tem niso strinjali, (dekleta 7,8%, fantje 14,4%). Ostali mladi so se odločili za odgovor »ne vem«. (Testne statistike hi-kvadrat pri tem vprašanju nismo mogli uporabiti, ker vse pričakovane teoretske frekvence za preverjanje domneve niso bile večje od 5.)¹⁶

Glede zaupanja politikom, se je pokazalo, da politikom popolnoma zaupa le 0,5 % fantov in nobeno dekle. Politikom precej zaupa 2,4% mladih (dekleta 1,2%, fantje 3,7%), več kot polovica vseh mladih, politikom zaupa malo (dekleta 67,8%, fantje 63,3%, vsi 65,7%), četrtina mladih pa politikom nič ne zaupa (dekleta 23,7%, fantje 27,4%, vsi 25,4%).¹⁷

Mladi so bili torej večinoma mnenja, da politiki delujejo le v svojo korist, to pa je verjetno tudi eden izmed razlogov, zakaj do politikov čutijo tako majhno stopnjo zaupanja. Vendar, ali mladi kljub temu menijo, da jim je katera od političnih strank blizu? Veliko mladih je napisalo, da jim ni blizu nobena politična stranka (vsi 70,9%, dekleta 77,6%, fantje 63,2%), kljub temu pa so (preostali) mladi le zapisali devet različnih strank, za katere menijo, da so jim blizu. Delež deklet in fantov, ki jim je blizu LDS, je podoben (vsi 8,3%, dekleta 7,8%, fantje 8,8%), za SMS bi se odločilo nekoliko manj deklet in malo več fantov (vsi 5,9%, dekleta 4,9%, fantje 7%), medtem ko bi se za SDS in ZLSD odločilo dvakrat več fantov kot pa deklet (za SDS: vsi 5,2%, dekleta 3,7%, fantje 7%; za ZLSD: vsi 3,5%, dekleta 2%, fantje 5,1%). Največja razlika med dekleti in fanti se je pokazala pri SNS, kjer je kar sedemkrat več fantov kot pa deklet, menilo, da jim je blizu ta stranka (vsi 3%, dekleta 0,8%, fantje 5,6%).¹⁸

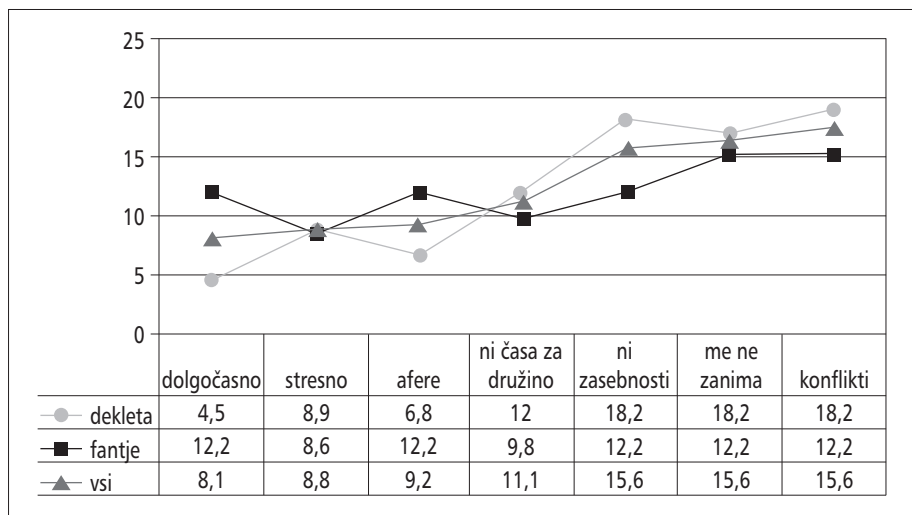
Ali so se, po vsem tem, mladi sploh pripravljene vključiti v katero od političnih strank in se potrditi z delom v tej stranki? Več kot polovica vseh mladih je menila, da se to ne bo zgodilo, saj je odgovor »nikakor ne« izbralo 15,7% vseh sodelujočih v raziskavi (dekleta 15,1%, fantje 16,3%), odgovor »ne« pa 42,8% vseh mladih (dekleta 46,1%, fantje 39,1%). Med tistimi, ki bi si to vseeno želeli, je bilo nekoliko več fantov kot deklet, saj so odgovor »da zelo rad-a« dekleta izbrala v 1,2%, fantje pa v 4,6% (vsi 2,8%). Odgovor »da, rad-a«, je izbralo 4,9% vseh deklet in 5,6% vseh fantov. Tretjina vseh mladih je izbrala odgovor »mogoče, še ne vem« (vsi 32,4%, dekleta 31,4%, fantje 33,5%).

Pri vprašanju: Koliko se mladi danes ukvarjajo s politiko?, so bila, zanimivo, dekleta tista, ki so večkrat kot fantje odgovorila, da se mladi danes s politiko ukvarjajo premalo. Ravno tako niti eno dekle ni napisalo, da se mladi preveč ukvarjajo s politiko - hipotezo neodvisnosti spremenljivke glede na spol lahko zavrnilo s tveganjem, manjšim od 0,3% (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 13,9; stopnje prostosti so 3). Več kot polovica vseh sodelujočih v raziskavi je bila mnenja, da se mladi s politiko ukvarjajo premalo (vsi 57,1%, dekleta 61,2%, fantje 52,6%), le 2% jih je menilo, da se s politiko preveč ukvarjajo (fantje 4,2%), ostali so menili, da se mladi s politiko ukvarjajo ravno prav oz. dovolj (vsi 40,7%, dekleta 38,8%, fantje 42,7%).

Kateri pa so tisti razlogi, zaradi katerih se je po mnenju mladih dobro oz. se ni dobro ukvarjati s politiko? Medtem ko se fantje in dekleta pri naštevanju razlogov 'za' ukvarjanje s politiko niso veliko razlikovali, pa so se večje razlike med njimi pokazale pri

naštevanju razlogov 'proti'. Po mnenju mladih se s politiko najbolj »splača« ukvarjati, ker si tako pridobiš velik zaslužek (dekleta 28,6%, fantje 38,3%, vsi 32,9%). Kot drugi najpogosteje napisan razlog so dekleta napisala, da bi tako lahko uvedle izboljšave, prispevale k boljši družbi (dekleta 20%, fantje 10,6%, vsi 15,9%). Pri fantih je bil po številčnosti ta razlog na tretjem mestu, saj so kot drugi najštevilčnejši razlog zapisali, da imajo ljudje, ki se ukvarjajo s politiko, velik vpliv (dekleta 15,3%, fantje 15,2%, vsi 15,2%). Sledijo drugi razlogi: da si tako lahko pridobiš moč in oblast (dekleta 8,1%, fantje 9,7%, vsi 8,9%), da si zato javna osebnost in te vsi poznajo (dekleta 5,1%, fantje 6,1%, vsi 5,5%), ter da imaš takrat veliko prostega časa (dekleta 3,1%, fantje 7,6%, vsi 5,1%).¹⁹

Med razlogi, zakaj se ni dobro ukvarjati s politiko (Grafikon 1), so mladi največkrat zapisali konflikte, ki se pojavljajo med politikami in političnimi strankami, temu sledi razlog, da jih politika pač ne zanima, ter da politiki nimajo zasebnosti, ker so javne osebnosti in so zato vedno deležni kritik javnosti. Prva dva razloga so na prvih dveh mestih napisali tako fantje kot dekleta. Fantje so v podobnih deležih zapisali še druge razloge, ki pa so jih dekleta zapisala manj pogosto. Ti razlogi se glasijo: da je v politiki prisotnih veliko afer in korupcije, da je politika dolgočasna, da potem nimaš dovolj prostega časa za družino, in da je ukvarjanje s politiko zelo stresno in naporno ter tako škodljivo za zdravje.

Grafikon 1: Razlogi mladih, zakaj se ni dobro ukvarjati s politiko

4.3 Vedenje, znanje mladih o politiki

Mladi so morali zapisati, kaj pomenijo naslednje kratice: LDS, ZLSD, SMS, SNS, SDS. Najbolj številčno so mladi odgovorili pri kratici LDS, vendar je pravo ime (Liberalna demokracija Slovenije), zapisala manj kot tretjina vseh mladih, med njimi je bilo skoraj dvakrat več fantov (vsi 24,8%, dekleta 17,6%, fantje 33%). Večina mladih (vsi 47,7%, dekleta 54,3%, fantje 39,6%), je zapisala prejšnje ime (Liberalno demokratska

stranka). Zanimivo je to, da so dekleta večkrat zapisala tudi druge možne variante pravilnega odgovora in so tako zapisala 9 različnih možnih imen, fantje pa 5. Večina mladih je v ime zapisala besedo »demokratsko« ali »liberalno«, tako da lahko rečemo, da je ime stranke pomensko pravilno poznalo 92,2% vseh mladih.

Pomen kratice ZLSD je vedela več kot polovica vseh mladih (vsi 62%), nekateri so zapisali namesto besede »socialnih«, besedo »slovenskih«, takih je bila desetina. Da SMS pomeni politično stranko, v kateri so mladi ljudje, so vedeli skoraj vsi mladi, pravo ime pa je zapisalo več kot dve tretjini vseh (74,6%). Pravilno ime stranke, ki jo predstavlja kratica SNS, ja zapisala malo več kot polovica vseh (57,6%), da pa je stranka nacionalna, nacionalistična in podobno, je napisalo še dodatnih 14,1%. Pravo ime SDS (Socialdemokratska stranka) je napisala polovica vseh mladih (51,1%), kar tretjina (29,7%) pa je zapisala ime »Slovenska demokratska stranka«, tudi ostali so v imenu zapisali besedo »demokratska«. Pri poznavanju kratic imen političnih strank se torej dekleta in fantje ne razlikujejo bistveno.²⁰

Tudi pri poznavanju imen in priimkov vodilnih političnih osebnosti med dekleti in fanti ni bilo pomembnih razlik, razen pri navajanju imena takratne ministrice za šolstvo, znanost in šport, ki so ga dekleta poznale v nekoliko večjem deležu kot fantje. Dekleta so tudi večkrat zapisale, da »je to neka ženska«. Da je (bila) ministrica za šolstvo znanost in šport Lucija Čok, je vedelo 17,8 % vseh in sicer 22% deklet in 13% fantov. Malo manj kot 3% jih je vedelo le pravi priimek. Spraševali smo jih še po imenu in priimku predsednika vlade, pravi odgovor (Janez Drnovšek) je zapisalo 77,8% vseh in še 7,4% tistih, ki niso zapisali imena, ampak samo priimek. Da je predsednik Državnega zbora Borut Pahor, je vedelo 45% vseh, še 3,5% je poznalo samo priimek. Da je predsednik države Milan Kučan, so vedeli skoraj vsi (dekleta 98,4%, fantje 94,4%, vsi 96,5%).

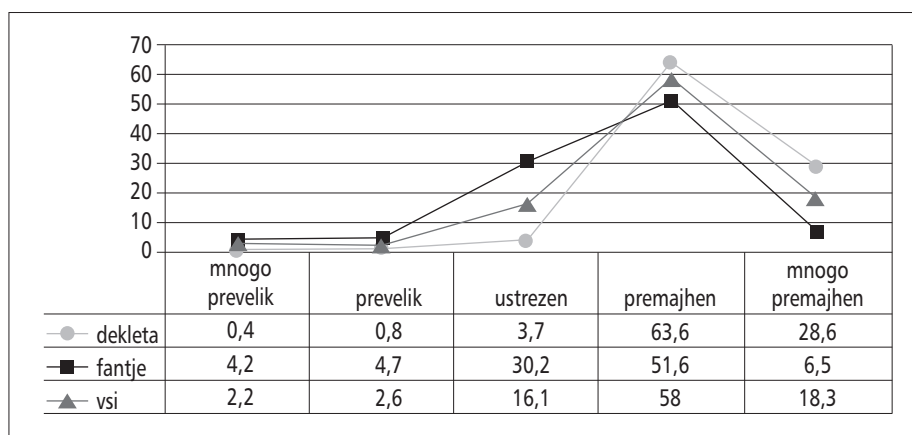
Da v Sloveniji volimo po proporcionalnem volilnem sistemu, je vedelo le 19,6% vseh vključenih v raziskavo, med katerimi je bilo nekoliko več fantov (dekleta 15,9%, fantje 19,6%). Več kot polovica vseh je zapisala, da imamo večinski volilni sistem (dekleta 64,1%, fantje 59,1%, vsi 61,7%), ostali so izbrali odgovor kombiniranega volilnega sistema (dekleta 6,5%, fantje 7%, vsi 6,7%,). Na vprašanje ni odgovorilo 12% vseh (dekleta 13,5%, fantje 10,2%). Razlika med fanti in dekleti ni statistično pomembna (testa statistika hi-kvadrat ima vrednost 5,0; stopnje prostosti so 3, tveganje je z 16,7%).

Glede največjega števila poslank v nacionalnih parlamentih se je pokazalo, da mladi posedujejo znanje, da je največje število (delež) poslank v skandinavskih deželah, saj so tisti, ki so na vprašanje odgovorili, največkrat zapisali Švedsko (dekleta 19,5%, fantje 18,25%, vsi 19,1%), sledijo ji Danska (dekleta 13,1%, fantje 10,1, vsi 11,8%), Finska (dekleta 11%, fantje 10,7%, vsi 10,9%), Norveška (dekleta 6,4%, fantje 9,3%, vsi 7,3%), Nizozemska (dekleta 8,3%, fantje 6,9% vsi 7,6%) in druge države²¹.

5. O ženskah v politiki

Prvo vprašanje, ki se nam postavi, je, kolikšen se mladim v Sloveniji zdi delež žensk oz. poslank v parlamentu. Pokazalo se je, da se slovenska mladina zaveda podprezentiranosti ženskega spola v našem parlamentu (glej Grafikon 2), saj je več kot dve

tretjini vseh udeležencev v raziskavi izbralo odgovor, da je delež poslank premajhen oz. mnogo premajhen. Takega mnenja je bilo 92,2% deklet in tretjina manj fantov, torej 58,1%. Da je število žensk v slovenskem parlamentu ustrezno, se strinja skoraj tretjina vseh fantov in manj kot 4% vseh deklet. Hipotezo o nepovezanosti spola in omenjenih trditvev lahko zavrremo s tveganjem, manjšim od 0% (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 97,6; stopnje prostosti so 4).

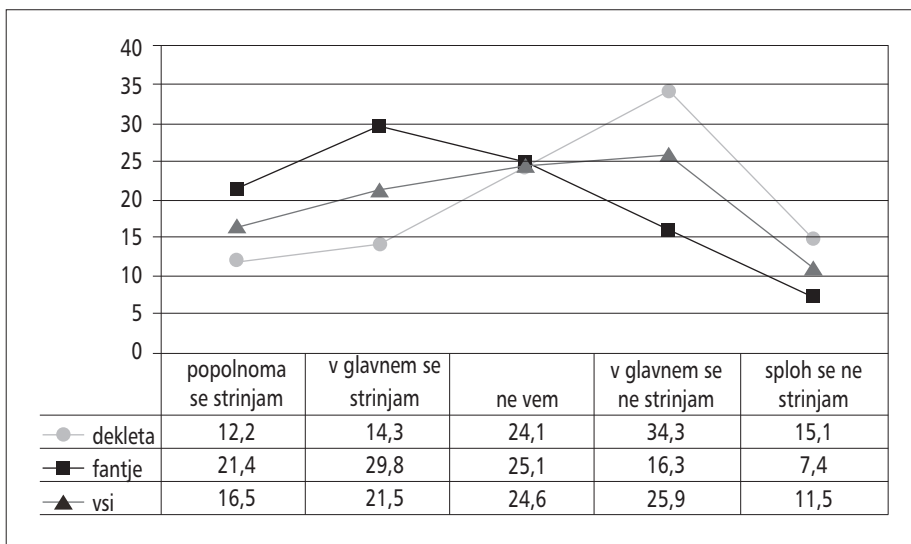
Grafikon 2: Kakšen se mladim zdi delež poslank v Slovenskem parlamentu (v %)

Seveda nas je zanimalo, ali mladi vedo dejansko število poslank v slovenskem parlamentu, glede na to, da so bili večinoma mnenja, da je njihovo število premajhno. Najprej smo razbrali, da je le približno tretjina vedela, da je v slovenskem parlamentu 90 poslanskih sedežev (na to vprašanje ni odgovorila tretjina vseh mladih, gl. Tabela 1). Tudi na neposredno vprašanje, 'Kolikšno je število poslank v slovenskem parlamentu?', ni odgovorilo 42,5 % vseh mladih. Da je v parlamentu 12 poslank, kar je bil tudi pravilni odgovor, je zapisalo le 2% vseh mladih. Velika večina, 43,9%, je zapisala, da je število poslank manjše od 12, od tega jih je 22,6% menilo, da je število poslank celo manjše od števila 5. Da je število poslank od 12 do 17, je zapisalo 7,6% vseh mladih, da pa je v parlamentu še več, do 23 poslank, je zapisalo 3,6% vseh udeležencev v raziskavo. Da je v parlamentu od 30 do 50 poslank, je menilo 1,9% vseh deklet in fantov. (Zmotni) Odgovori o dejanskem številu poslank se niso značilno razlikovali glede na spol.

Z nekaj rezerve torej lahko ugotovimo, da mladi večinoma vsaj približno vedo, da je poslank manj kot 12 (kar bi predstavljalo manj kot 13,3% vseh poslancev). Ob tem je zanimivo, da to vedo tako fantje kot dekleta, pa je vseeno skoraj tretjina fantov zapisala, da je delež poslank v slovenskem parlamentu ustrezen.

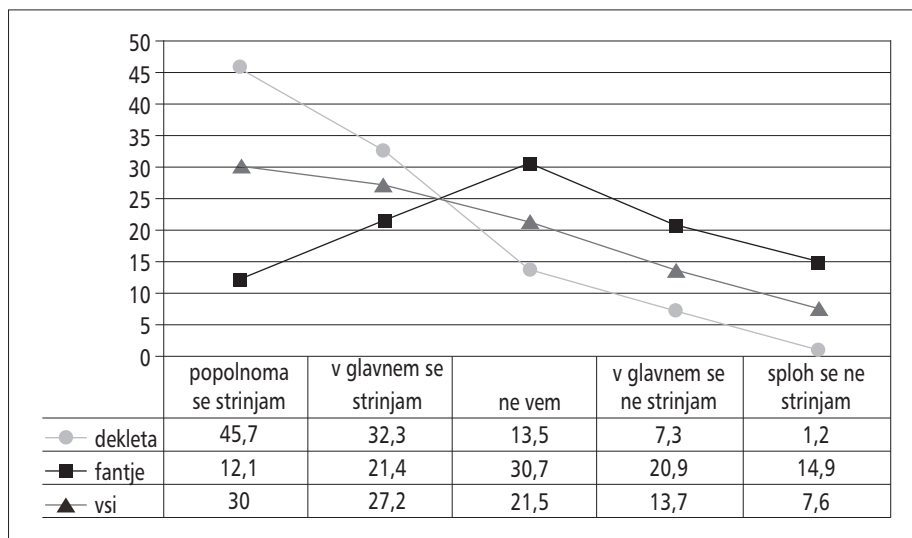
No, večina je vseeno menila, da je delež poslank premajhen. Če se mladi torej večinoma zavedajo, da je delež žensk v slovenskem parlamentu premajhen, je zanimivo videti, kaj menijo o tem, ali so v parlamentu enakovredno zastopani interesi tako moških kot žensk (glej Grafikon 3). S trditvijo, da so interesi žensk in moških v parlamentu enakovredno zastopani, se je strinjala dobra tretjina vseh mladih (38%), med njimi pol-

ovica vseh fantov (51,2%) in četrtnina deklet (26,5%). Dobra tretjina mladih se s tem ni strinjala (37,4%), med njimi je dvakrat več deklet (49,4%) kot fantov (23,7%). Doba četrtnina mladih se torej o tem vprašanju ni znala ali ni hotela opredeliti, zato so izbrali odgovor »ne vem« (gl. še Tabelo 2). Pri tem vprašanju so se v odgovorih pokazale statistično značilne razlike, glede na pripadnost spolu (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 97,6; stopnje prostosti so enake 4, tveganje je z manj kot 0%).

Grafikon 3: Strinjanje s trditvijo, da so v parlamentu enakovredno zastopani interesi tako žensk kot moških

Dekleta so torej tista, ki so večinoma mnenja, da interesi žensk in moških v slovenskem parlamentu niso enakovredno zastopani. Vendar, ali mladi vseeno menijo, da bi bilo potrebno z zakonodajo urediti, da bi bilo spolno razmerje v parlamentu bolj naravno, torej okrog 50% žensk in 50% moških.²² Pokazalo se je, da so zopet dekleta tista, ki bi se s tako ureditvijo v veliki večini bolj strinjala od fantov (78%; ne strinja se jih manj kot desetina, malo več deklet kot fantov pa je izbralo odgovor »ne vem«). Fantovski odgovori so se tu porazdelili zelo sorazmerno, saj se jih tretjina s tem ni strinjala, druga tretjina se je s tem strinjala, malo manj kot tretjina pa je izbrala odgovor »ne vem«. Spolne razlike v teh odgovorih so statistično značilne (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 107,0; stopnje prostosti so 4, tveganje je z 0%): fantovski odgovori se približujejo »normalni porazdelitvi« (seveda približek, ker spremenljivka ni merjena številsko, ampak z ordinalno lestvico strinjanja), kar je vidno na Grafikonu 4.

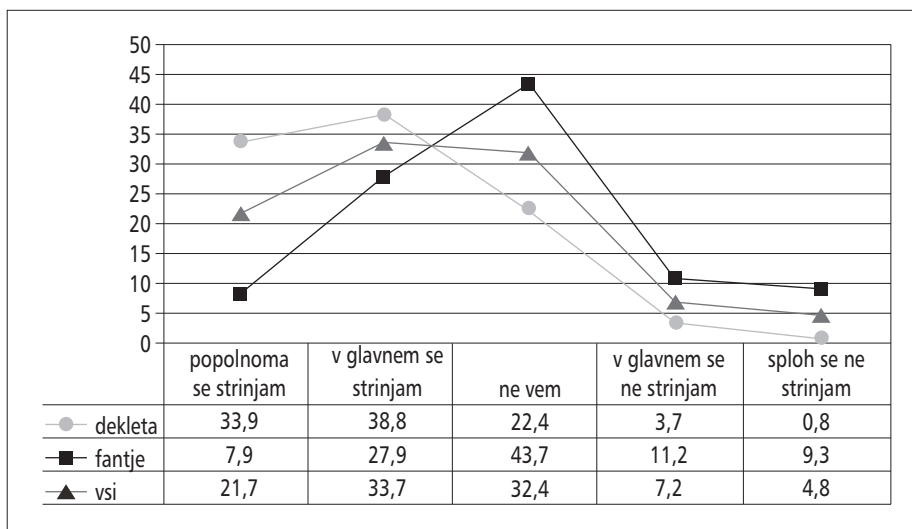

Grafikon 4: Ali se strinjaš, da bi moralo biti zakonsko urejeno, da bi bilo v parlamentu 50% žensk in 50% moških?

Mladi se, kljub spolnim razlikam v odgovorih, precej zavedajo podprezentiranosti žensk v slovenskem parlamentu, glede zakonodajne enakopravnejše zastopanosti pa so ženske bolj zagnane od moških, kar nakazuje na tradicionalne primesi spolne diskriminacije v njihovih mnenjih. Zato bi bilo zanimivo izvedeti, kaj mladi menijo o prisotnosti žensk v politiki na splošno?

Pri odgovoru na to vprašanje se je spet pokazala velika in statistično značilna spolna razlika v odgovorih fantov in deklet (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 86,4; stopnje prostosti so 4, tveganje je z 0%). Medtem ko je tretjina fantov menila, da je prisotnost žensk v politiki zadovoljiva (32,5%), je tako menilo manj kot desetina vseh deklet (8,2%, vsi 19,5%). Velika večina deklet nasprotno od fantov meni, da je prisotnost žensk v politiki majhna oz. premajhna (90,6%). Zanimivo je, da je spolna različnost odgovorov prisotna tudi v skrajnih mnenjih: delež tistih, ki so menili, da je prisotnost žensk majhna, je podoben tako pri fantih kot pri dekletih, (vsi 53,3%, dekleta 53,9%, fantje 52,6%); vendar pa je delež fantov, ki so menili, da je prisotnost žensk v politiki premajhna, veliko manjši kot primerljiv delež pri dekletih (vsi 23%, dekleta 36,7%, fantje 7,4%). Na drugi strani je delež tistih, ki so menili, da je prisotnost žensk v politiki velika ali prevelika, manj kot 3%, med njimi je le 0,8% vseh deklet in znatno več, kar 5,6%, fantov.

Skratka, manj kot četrtina vseh mladih (22,6%) je torej menila, da je prisotnost žensk v politiki prevelika, velika oz. zadovoljiva, večina, več kot dve tretjini, pa jih je menilo, da je ta prisotnost majhna oz. premajhna. Kljub spolnim razlikam v odgovorih so mladi v povprečju dokaj kritični do šibke prisotnosti žensk v politiki (dekleta bolj kot fantje). Zato je moč postaviti dodatno vprašanje: Kakšno je mnenje mladih o bolj množičnem vključevanju žensk v politiko? (glej Grafikon 5) Namreč, če je žensk v politiki premalo, ali bi torej bilo bolje, če bi bilo v politiki prisotnih več žensk?

Grafikon 5: Ali bi bilo bolje, če bi bilo v politiki prisotnih več žensk?

Pokazalo se je, da se je s tem strinjalo več kot polovica vseh mladih (55,7%), med katerimi pa so znatne in statistično značilne spolne razlike (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 81,7; stopnje prostosti so 4, tveganje je z 0%). Po pričakovanju so med pristaši bolj množičnega vključevanja žensk v politiko prevladovala dekleta (72,7%), ne pa fantje (35,8%). S trditvijo se ni strinjalo oz. sploh ni strinjalo zelo malo deklet (manj kot 5% vseh deklet) in kar štirikrat več fantov (20,5%).

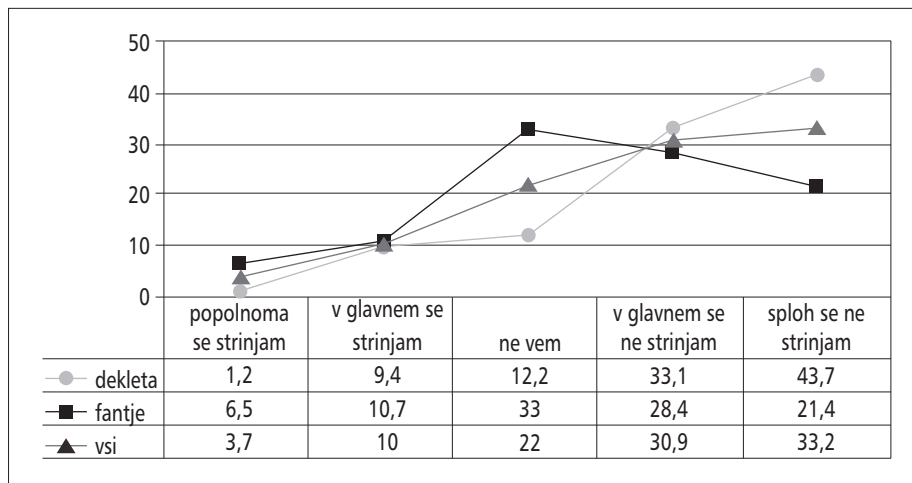
6. O obnašanju žensk v politiki

Do sedaj smo lahko ugotovili, da so mladi večinoma mnenja, da bi bilo bolje, če bi bilo v politiki več žensk, seveda pa dekleta s svojimi bolj izraženimi zahtevami potegnejo večino nase. Postavlja se zanimivo vprašanje, ki se v raziskavah spolne diskriminacije skoraj vedno postavlja: Ali so mladi mnenja, da se ženske v politiki obnašajo drugače, kot se v politiki obnašajo moški?²³

Odgovori na to vprašanje kažejo, da med mladimi prevladuje pritrdilno mnenje. Obenem je med fanti in dekleti precejšnje strinjanje v variacijah odgovarjanja, tako da spolne razlike odgovorov niso zelo statistično značilne (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 11,04, stopnje prostosti so 4, tveganje je z 2,4%). Največ mladih je na to vprašanje odgovorilo pritrdilno (vsi 44,5%, dekleta 40%, fantje 49,8%), kar veliko pa jih je izbralo tudi odgovor »ne vem« (gl. še Tabela 2); ostali se s tem niso strinjali oz. sploh niso strinjali (vsi 15,2%, dekleta 18,4%, fantje 11,6%). Zanimivo je to, da se dekleta in fantje najbolj razlikujejo pri bolj skrajnostnih mnenjih: pri odgovoru »popolnoma se strinjam« je tako odgovorilo skoraj dvakrat več fantov (fantje 12,1%, dekleta 6,9%), ravno tako pa je velika razlika pri odgovoru »sploh se ne strinjam«, kjer pa so ta odgovor dekleta izbrala petkrat bolj pogosto (dekleta 4,9%, fantje 0,9%).

Da se ženske obnašajo v politiki drugače kot moški, je izkustveno ali opaženo dejstvo. S tem pa seveda še ni rečeno, da je to dobro ali slabo. Dalo pa bi se sklepati, da mladi menijo, da lahko z drugačnim ženskim obnašanjem samo pridobimo (prim. odgovore na prejšnje vprašanje, kjer je večina mladih zapisala, da bi bilo boljše, če bi bilo v politiki več žensk). Morda nam podrobnejši uvid dajejo odgovori na naslednje vprašanje, ki preverja, ali bi se s politiko lahko ukvarjale tudi poročene ženske? Gre za preizkušanje tradicionalnega predsodka proti ženskam v politiki, s pomočjo (pomožne) trditve, da se poročene ženske ne bi smele aktivno ukvarjati s politiko, ker tako zapostavljajo svojo družino?

Večina mladih se s to trditvijo ni strinjala (glej podrobnosti v Grafikonu 6), pri čemer gre za statistično značilne spolne razlike (testna statistika hi-kvadrat ima vrednost 84,4; stopnje prostosti so 4, tveganje je z 0%): polovica vseh fantov in več kot dve tretjini vseh deklet se ne strinja. Kar 22% mladih je izbralo odgovor »ne vem«, zanimivo pa je, da se malo več kot desetina vseh mladih s to trditvijo strinja.

Grafikon 6: Ali se poročene ženske ne bi smele ukvarjati s politiko, ker tako zapostavljajo svojo družino?

Nekaj dodatnih vpogledov v mnenja mladih je lahko poučnih. Ob tem, da večina mladih meni, da družina za ženske ne bi smela biti ovira za ukvarjanje s politiko, pa nas je še zanimalo: Ali bi tudi sami podprli svojega zakonskega partnerja pri aktivnem ukvarjanju s politiko? Pokazalo se je, da se fantje in dekleta tudi glede tega vprašanja ne razlikujejo prav dosti. Velika večina (80,2% vseh) bi svojega zakonskega partnerja podprla, od tega jih je 39,6% zapisalo, da bi to storili zagotovo, malo več, 40,6% pa da »verjetno«. Odgovor »ne vem«, je izbralo 14,6% vseh dijakov, odgovor »ne, nikoli« pa je izbralo 5,2% vseh mladih (med njimi je pa bilo dvakrat več fantov kot deklet - dekleta 3,3%, fantje 7,4%).

Zakaj, kljub velikemu odobravanju prisotnosti žensk v politiki in kljub zavedanju, da je njihovo število premajhno, v slovenski politiki ni več žensk? O razlogih, zakaj je

po njihovem mnenju v politiki malo žensk, smo povprašali tudi sodelujoče v raziskavi. Zapisati so morali tri, po njihovem mnenju najbolj verjetne razloge. Mladi so zapisali veliko različnih razlogov; ko smo jih analizirali, smo ugotovili, da so največkrat zapisali, da politika žensk pač ne zanima. Ta razlog so največkrat zapisali fantje (25,7%, dekleta 19,2%, vsi 21,5%), medtem ko so dekleta največkrat zapisala, da se ženske ne ukvarjajo s politiko, ker morajo skrbeti za družino (21,5%, fantje 13%, vsi 18,4%). Kot tretje najpogosteje zapisan razlog pri dekletih je bil ta, da so ženske in njihove sposobnosti še vedno predmet tradicionalnega družbenega podcenjevanja žensk (dekleta 10,8%, fantje 7,4%, vsi 9,6%). Ta razlog kaže zrcalno sliko že omenjenega razloga, ki so ga kot tretjega po vrsti največkrat zapisali fantje, namreč, da ženske za ukvarjanje s politiko niso dovolj sposobne (oz. pripisovali so jim celo negativne lastnosti, kot so: da za to niso dovolj izobražene²⁴, da niso dovolj pametne...). Te razloge je zapisalo 11,2% fantov in tudi 3,1% deklet, torej skupaj 6% vseh udeleženih v raziskavo. Sledi četrti razlog, da je tako pač naravnana naša družba (dekleta 10%, fantje 6,3%, vsi 8,8%), temu pa sledi mnenje, da to povzroča prisotnost šovinizma (dekleta 8,3%, fantje 6,3%, vsi 7,6%), ter razlog, da je za to kriva tradicija (dekleta 6,5%, fantje 9,3%, vsi 7,5%).

Rangi so zanimivi. Več kot tretjina vseh mladih torej meni, da so razlogi za majhen delež žensk v politiki skrivajo v ženskah samih²⁵, ki da jih politika ne zanima, in se raje ukvarjajo s svojimi družinam. V oči pa bode kar velik del mladih, ki še vedno menijo, da se ženske ne bi smele oz. se ne ukvarjajo s politiko - zaradi pomanjkanja sposobnosti.

Končno, vprašanje se da tudi obrniti: 'Zakaj pa je, po mnenju mladih, v politiki tako veliko moških?' Največ jih je zapisalo, da se moški s politiko ukvarjajo, ker si tako pridobijo moč in denar (dekleta 20,6%, fantje 17,1%, vsi 19,3%). Fantje so kot razlog največkrat naštevili pozitivne lastnosti moških, kot so: da so bolj pametni, da so boljši borci, da so boljši govorci in podobno (fantje 19,7%, dekleta 7,4%, vsi 11,9%). Kot drugi najpogosteje zapisan razlog tako pri fantih kot pri dekletih je, da je za to kriva tradicija (dekleta 15,4 %, fantje 14,4%, vsi 15%), temu sledi razlog, da moške politika bolj zanima (dekleta 12,6%, fantje 14%, vsi 13,1%). Desetina mladih je kot razlog navedla družbo (dekleta 8,8%, fantje 9,8%, vsi 9%), malo manj pa jih je navedlo zelo naraven »družbeni« razlog, ki moškimi omogoča več prostega časa - da se moškimi ni potrebno ukvarjati z družinami oz. da so »manj družinski« (dekleta 8,8%, fantje 5,7%, vsi 7,6%).

Fantje so se pokazali kot tisti, ki ženskam večkrat pripisujejo nesposobnost za ukvarjanje s politiko, medtem ko moškimi, ravno obratno, pripisujejo večje sposobnosti oz. boljše kvalitete za ukvarjanje s politiko. Dekleta so večkrat kot fantje razloge za odsotnost iz politike iskale v skrbi za družino, saj izkazujejo mnenje, da so še vedno ženske tiste, ki morajo večinoma skrbeti za družino, ker naj bi moški bili »nedružinski« in imajo ravno zato več časa za ukvarjanje s politiko.

7. Ugotovitve in sklep

Kljub uvodoma pojasnjeni indikativnosti rezultatov raziskave, ki je posledica neslučajnega vzorčenja, pa naj zaradi notranje koherentnosti odgovorov le podamo glavne poante analize v približno posplošeni obliki. Dekleta in fantje med slovenskimi

srednješolci se razlikujejo glede svojega zanimanja in spremljanja politike, vendar pa je njihovo splošno poznavanje politike in političnih dogajanj med seboj še precej primerljivo. Mladi se večinoma kar dobro zavedajo, da je v politiki žensk premalo; dekleta pa pri tem mnenju izstopajo, zato so tudi pripravljena storiti nekoliko več, da bi se ta njihova podprezentiranost v slovenski javni oziroma politični sferi omilila.

Do pričakovanega kulturnega preobrata iz podobnosti v različnost mnenj deklet in fantov pride kaj hitro zatem, ko zapustimo raven splošnih vprašanj. Bolj kot so bila vprašanja in trditve stvarne in osebno naravnane, bolj so prihajale na dan predsodkovne prvine spolnih razlik v izraženih mnenjih. Pokazalo se je, da med mladimi, zlasti med fanti, še vedno prevladujejo dokaj tradicionalna stališča glede vključevanja žensk v politiko.

V Sloveniji se mora zato, torej za dosego večjega števila žensk v politiki, v celotni družbi vzpostaviti diskurz, ki bo vprašanja o politični participaciji žensk naredil bolj vidna in slišna. S tem bo omogočeno, da v splošni družbenopolitični kulturi pride do spoznanja, da je za politiko na državni ravni pomembna tudi prisotnost žensk. Šele ko bo pomembnost žensk v politiki postala konsenz, se jih bo, med vsemi dekleti, ki jih bo morda politika zanimala, za delovanje na tem področju tudi dejansko lažje in več odločilo, temu pa bo verjetno nasprotovalo tudi precej manj fantov.

Posebno pozornost je zato potrebno posvetiti ozaveščanju o politični participaciji žensk, predvsem mladih obeh spolov, da bi s premostitvijo tradicionalnih pogledov na politiko, ki polje politike zaenkrat definirajo kot pretežno ali celo izključno moško domeno, začeli v to polje prepuščati tudi ženske - ki bodo le tako lahko začele delovati v skupno dobro, torej v dobro celotnega človeštva.

Zahvala

V prvi vrsti se zahvaljujem vsem dekletom in fantom, ki so izpolnili vprašalnik, seveda pa tudi profesorjem, profesoricam in vodstvom šol, ki so izpolnjevanje vprašalnikov dovolili in omogočili. Posebna zahvala velja tudi mentorici Milici Antić Gaber za njene koristne nasvete in strokovno vodenje. Prav lepo bi se rada zahvalila tudi Antonu Krambergerju za vse koristne pripombe ob zgodnejši verziji besedila.

Opombe

1. Junija 2004, na volitvah za poslanska mesta v Evropski parlament, pa so med 91 kandidati ženske predstavljale 45,1%, saj so, pod pritiski EU, bile politične stranke prisiljene na kandidatne liste uvrstiti več žensk. Pokazalo se je, da je bila izvolitev kandidatke tudi dejansko temu primerno večja, saj je predstavljala 33,3% (Vir: Statistični urad RS).
2. Statistični podatki kažejo, da je bilo septembra 2004, v Sloveniji 1.020.432 žensk, kar predstavlja 51% vseh živečih (Vir: Statistični urad RS).
3. Od leta 1990, od kar imamo v Sloveniji demokratične volitve, je bil delež žensk v Državnem zboru naslednji: leta 1990 18,7%; leta 1992 13,3%; leta 1996 7,8%; leta 2000 13,3% (Vir: Urad za enake možnosti).

4. Raziskave aktivnosti žensk v parlamentih so pokazale doprinos parlamentark, kot so: da pri različnih vprašanjih vnašajo žensko perspektivo, prispevajo k reševanju problemov na tradicionalno ženskih področjih (šolstvo, zdravstvo, sociala), se zavzemajo za posebna ženska vprašanja in neposredno podpirajo interese žensk. Ženske tako »v vsakem pogledu podpirajo posebne ženske interese, ki jih moški redko izpostavijo« (Skard, Haavio-Mannila 1980: 199, 209).
5. Medtem ko so v nekaterih državah ženske dobile volilno pravico istočasno z moškimi, so ponekod morale na enakopravnost v tem pogledu čakati tudi po več kot pol stoletja. Istočasno so si tako moški in ženske volilno pravico pridobili na Finskem leta 1906, v Islandiji leta 1915, v Luksemburgu leta 1918 in 1919, na Irskem leta 1918 in 1922, v Kanadi leta 1920. Nekoliko kasneje kot moški so ženske volilno pravico dobile: v Novi Zelandiji moški leta 1889/ženske leta 1893; na Norveškem 1897/1913; v Avstraliji 1903/1908; v Avstriji 1907/1918; na Danskem 1915 in 1918/1918. Zelo dolgo pa so morale na volilno pravico čakati: v Franciji moški 1848/ ženske 1946; v Grčiji 1877/1952 in v Švici 1848 in 1879/1971 (Gaber 1996: 29, 30, povz. po Nohlen 1987: 90, prilagodila V. T. Z.).
6. Kadar v družbi prevladujejo tradicionalno usmerjene vrednote in stališča, se politične stranke ne zavzemajo pretirano za večjo prisotnost žensk v politiki (Norris 1993: 312).
7. Pokazalo se je, da imajo na izvolitev žensk ugoden vpliv velike volilne enote, sistem sorazmernega predstavnštva, kandidiraje na kandidatnih listah političnih strank (Rule 1996: 144-164).
8. Pomembna je ideologija in organizacija politične stranke. Politične stranke imajo tako do vprašanja vključevanja žensk v politiko lahko tri strategije: 1. retorično strategijo, ko v svojih govorih poudarjajo pomembnost enakosti žensk, vendar pa za to dejansko nič ne naredijo; 2. pozitivne akcije, ko tudi dejansko nekaj storijo za promocijo in udejanjanje enakosti; 3. pozitivna diskriminacija, ko si dejansko prizadevajo za enakopravnost, tudi z uvedbo kvot in ustanavljanjem posebnih ženskih odsekov (Lovenduski 1996: 8-10). Največkrat se pozitivne diskriminacije poslužujejo stranke, kot so npr. socialisti v Franciji in laburisti oz. delavske stranke (npr. na Nizozemskem, Norveškem, v Veliki Britaniji). Več o tem gl. Norris 1996: 312-329.
9. Ženske so lahko prvič volile maja 1942, po odloku o volitvah na osvobojenem ozemlju, kjer so zapisali »aktivno in pasivno volilno pravico za vse osebe od 18. leta naprej, brez razlike spola«. Na zboru v Kočevju, oktobra 1943, je bilo tako izvoljenih 17 delegatk, kar je pomenilo 9,8% delež (Ferenc, 1999: 64, 65). Na državni ravni so ženske v takratni Jugoslaviji volilno pravico dobile leta 1946 (Antić G. 1992, 171).
10. Poleg aktivne volilne pravice je tu še pasivna, pravica biti izvoljen. Na izvolitev žensk močno vpliva tudi prisotnost žensk na kandidatnih listah posameznih strank. Na volitvah v Državni zbor oktobra 2004 je bil delež žensk na kandidatnih listah posameznih političnih strank takšen: Glas žensk 41,3%, ZLSD 31%, Zeleni 28,1%, SMS 24,6%, NSi 23%, DeSUS 22,3%, DS 20,9%, LDS 18%, SLS 16,6%, SNS 17,2%, SDS 10,5% (Vir: Statistični urad RS).
11. Natančnega števila dijakov, vpisanih v srednje šole, leta 1999/00 in 2000/01, ni bilo mogoče dobiti, za primerjavo pa navajamo podatke iz šolskega leta 2001/02. V 149 srednjih šolah (10 zasebnih) je bilo vpisanih 103.528 dijakov in dijakinj (1,8% v zasebnih šolah), v tretjem in četrtem letniku jih je bilo 43.577, od tega je bilo 51,5% deklet, 32,8% pa jih je obiskovalo gimnazijske programe, med njimi je bilo 59,5% deklet (Vir: Statistični urad RS).
12. Šolske regije in mesta, v katerih je bilo izpolnjevanje vprašalnikov izvedeno, so: ljubljanska regija – Ljubljana; pomurska regija – Lendava, Murska Sobota; mariborska regija – Ptuj; celjska regija – Celje; dolenska regija – Novo mesto; posavska regija – Črnomelj; severnopri-

- morska regija – Nova gorica; obalna regija – Koper, Piran; notranjska regija – Postojna; gorenjska regija – Jesenice; zasavska regija – Trbovlje; koroška regija – Ravne na Koroškem.
13. Za podrobnosti o strukturi načrtovanega in realiziranega vzorca gl. Truden (2003: 10-13).
 14. Večinoma sta se v Sloveniji z raziskovanjem mladih ukvarjala Mirjana Ule in Vlado Miheljak, zato smo nekaj vprašanj povzeli iz publikacije *Prihodnost mladine* (M. Ule in V. Miheljak, 1995, 187-203), katera točno so ta vprašanja, pa gl. Truden (2003: 5, 101-106).
 15. Da je zanimanje za politiko pri mladih v ozadju, je pokazalo že veliko raziskav, saj naj bi bilo zanimanje za politiko pogojeno z razvojem osebnosti, tako da zanimanje za politiko raste s starostjo (Miheljak 2002: 131). Tudi razliko med spoloma v zanimanju za politiko je pokazalo že veliko raziskav, med drugim tudi raziskava SJM 2000, kjer se je za 'malo oz. nič zanimanja za politiko' opredelilo 59,2% žensk in 44,9% moških, za 'zanimanje do neke mere' se je izreklo 36,0% žensk in 44,9% moških, da jih 'politika zelo zanima', pa se je izrazilo 3,9% žensk in 9,5% moških. Birgit Sauer meni, da manjši interes žensk za politiko ne gre pripisati ženskam samim, ampak specifičnostim politične kulture in same družbene naravnosti do teh vprašanj (Sauer 1995, povz. po Miheljak 2002: 133).
 16. Povsod, kjer rezultati testnih statistik niso navedeni, pomeni, da niso bili izpolnjeni številčni pogoji za uporabo hi-kvadrat testne statistike (saj je pogoj za uporabo preizkusa to, da so vse pričakovane frekvence večje od pet). Preizkus se dopušča, če šibkih frekvenc, manjših od pet, ni preveč (do 20%) in če najnižja med njimi ni manjša od 1 (Kožuh 2000: 84-85).
 17. Podobno vprašanje so mladim postavili tudi v okviru raziskave mladih, leta 2000, kjer je 0,1% mladih zapisalo, da vodilnim politikom zelo zaupa, precej politikom zaupa 3,2% mladih, srednje jih zaupa 22,3%, malo ji zaupa 44,8% in nič zaupa 29,6% mladih (Mladina 2000: 253).
 18. Za podrobnejše informacije, katere vse stranke so mladi napisali, da so jim blizu in v kolikšnih deležih, gl. Truden (2003: 42).
 19. Zanimivo je, da je kar 5,1% mladih zapisalo, da imajo ljudje, ki se ukvarjajo s politiko, veliko prostega časa. To nakazuje na prevladujoče mnenje, da politiki nič ne delajo, oz. da njihov poklic ni tako zahteven. Mladi so zapisali še druge razloge, kot je npr. ta, da potem veliko potuješ in spoznaš ljudi, da spoznaš politiko, nekaj deklet pa je zapisalo, da bi se s politiko ukvarjale zato, da bi bilo v politiki več žensk. Več o tem gl. Truden (2003: 113).
 20. Več o tem gl. Truden (2003: 66-68, 106-107).
 21. Dejanski deleži žensk v parlamentih po Evropi so naslednji: Švedska 42,7% (volitve leta 1998), Danska 37,4% (1998), Finska 36,5% (1999), Nizozemska 36,0% (1998), Nemčija 30,9% (1998), Španija 28,3% (2000), Avstrija 26,8% (1999), Belgija 23,3% (1999), Velika Britanija 18,4% (1997), Estonija 17,8% (1999), Litva 17,5% (1996), Portugalska 17,4% (1999), Latvija 17% (1998), Luksemburg 16,7% (1999), Češka 15% (1998), Slovaška 14% (1998), *Slovenija 12,2% (2004)*, Irska 12% (1997), Francija 10,9% (1997) (Vir: Urad za enake možnosti, priredila V.T.Z.).
 22. Vprašanje smo v raziskavi postavili zavedajoč se, da je zgolj hipotetično. Namen vprašanja je bil izvedeti, ali so mladi pripravljeni - za večjo prisotnost žensk v slovenskem parlamentu - sprejeti tako radikalne rešitve, kot bi bil tak zakon. Vemo, da bi dejansko sprejetje takega zakona spodbudilo k vprašanju, kako daleč naj načelo sorazmernosti seže, kajti ali naj bo potemtakem po tem načelu zastopana tudi vsaka rasna skupina, vsaka religiozna skupina in drugo (več o tem gl. Antić G. 1998: 40-46).
 23. O tem, ali se ženske v politiki obnašajo drugače kot moški, gl. raziskovalno poročilo 'Ženske v slovenskem parlamentu – pod kritično maso zastopanosti', kjer je Milica Antić Gaber s sodelavkami ugotovila, da se ženske v politiki dejansko drugače obnašajo in tudi delujejo drugače kot moški.

24. Razlog, da so ženske manj izobražene kot moški, ne vzdrži, saj podatki kažejo, da je leta 2003/04 delež žensk, vpisanih v dodiplomski in podiplomski študij, znašal 56,9%. Med diplomanti leta 2003 so ženske predstavljale 61%, med vsemi, ki so prejeli doktorski naziv, pa je bil delež žensk 41,4% (vir: Statistični urad RS).
25. Dejstvo, da je v politiki tako majhno število žensk, se pogosto razume kot osebni problemi posameznic, le redko se razloge pripisuje sistemskim diskriminatornim praksam (Jalušič, Antić G. 2001: 50).

Viri, literatura

- Antić G., Milica (1996): Ženske in volitve v Sloveniji. V S. Gaber (ur.): Volilni sistemi: str. 171-189. Ljubljana: Krtina.
- Antić G., Milica (1998): Ženske v parlamentu. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Antić G., Milica, Selišnik, Irena, Gortnar, Maruša, Purkat, Nataša (2003): Ženske v slovenskem parlamentu: pod kritično maso zastopanosti (raziskovalno poročilo). Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Ferenc, Tone (1999): Ženske in volilna pravica. V M. Antić G. (ur.): Naše žene volijo: str. 61-71. Ljubljana : Urad za žensko politiko.
- Fink-Hafner, Danica, Kraševac, Alenka, (2000): Dejavniki strankarske podpore kandidatkam na lokalni in nacionalni ravni političnega sistema. Družboslovne razprave, XVI, št. 34-35: str. 141-165.
- Gaber, Slavko (1996): Predstavništvo in demokracija. V S. Gaber (ur.): Volilni sistemi: str. 7-33. Ljubljana: Krtina.
- Jalušič, Vlasta, Antić G., Milica (2001): Ženke – Politike – Možnosti. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Jogan, Maca (2001): Seksizem v vsakdanjem življenju. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kožuh, Boris (2000): Statistične obdelave v pedagoških raziskavah. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Lovenduski, Joni (1993): Introduction: The Dynamics of Gender and Party. V J. Lovenduski in P. Norris (ur.): Gender and Party Politics: 1-15. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Miheljak, Vlado (2002): Mladi kot subjekt in objekt politike. V V. Miheljak (ur.): Mladina 2000, Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje: str. 105-164. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.
- Miheljak, Vlado (ur.) (2002): Mladina 2000 –Kratek pregled podatkov. V Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje: 239-270. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.
- Norris, Pippa (1993) Conclusions: Comparing Legislative Recruitment. V J. Lovenduski in P. Norris (ur.): Gender and Party Politics: 309-330. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Rule, Wilma (1996) Volilni sistemi, z njimi povezani dejavniki in možnosti žensk za izvolitev v parlament v trinajstih demokracijah. V S. Gaber (ur.): Volilni sistemi: str. 141-170. Ljubljana: Krtina.
- Skard, Torild, Haavio-Mannila, Elina (1992): Ženske v parlamentu. V F. Adam (ur.): Politika kot poklic: str. 191-209. Ljubljana: Krt.

Truden, Vesna (2003): Dijaki in politika, Odnos dijakov in dijakinj do politike v Sloveniji. Ljubljana: Filozofska fakulteta, diplomska naloga.

Ule, Mirjana (1988): Mladina in ideologija. Ljubljana: Delavska enotnost.

Ule, Mirjana, Ferligoj, Anuška, Rener, Tanja (1990): Ženska, zasebno, politično ali »ne vem, sem neodločena«. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, Mirjana, Mihelj, Vlado (1995): Prihodnost mladine. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Elektronski viri

Statistični urad RS: <http://www.stat.si/statinf/2004/si-66.pdf>
http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=333
http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=477

Urad za enake možnosti:

<http://www.uem-rs.si/slo/statistika/inf.html>
<http://www.uem-rs.si/slo/politika2000.html>
http://www.uem-rs.si/slo/statistika_2004.doc

Naslov avtorice:

Vesna Truden Zupančič, dipl. spl. jez. in prof. soc.
podiplomska študentka na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani
Videm 15, 1380 Cerknica
e-mail: truden.vesna@volja.net

*Prejeto maja 2005, sprejeto za objavo julija 2005.
Članek je po mnenju uredništva uvrščen v kategorijo
izvirni znanstveni članek s kvantitativno argumentacijo.*